

föllépése volt újkori történelme során. Megtudjuk, hogy néhány száz és hatezer fő között ingadozott az önkéntesek létszáma (Spira György max. 1700 főről tud). A szerzők nem hallgatják el, hogy ezek a katonák a felszerelés terén, harcászatiilag, de gyakran erkölcsileg is kétes értékűek voltak, s objektívan kimutatják, hogyan szűkült le a Nemzeti Tanács mozgásterére, rendelődött alá a császári hadvezetésnek, hajtott végre demoralizáló parancsokat (a grófjuk ellen lázadó parasztok ellen kellett vonulnia: eltöltötték a széles körű agitációtól), hogy a végén már valamiféle pacifikáló zsandárkülönítményként jelenjék meg számunkra. Az egész föllépés értékelése ismét megkísérli átfesteni a lehangolóra sikerült képet: igaz, hogy a gazdasági, politikai föltételek hiánya, a magyarosító nyomás, a széles néptömegek alacsony nemzeti öntudata miatt a *nemzeti agitációs munka* nem váltotta be Štúrék reményeit, a szlovák nép mégis első ízben gyülekezett saját vezetői köré, saját ideáljai, önállósága, a demokratikus változások elmélyítése érdekében. Arról viszont hallgat a könyv, hogy a fegyvert fogott szlovákok elsősorú tömege a honvédseregben harcolt: Beniczky Lajos bányavidéki önkéntesei pl. hősiessé kivették a részüket Eperjes felszabadításából, s közülük sokan még Világos után egy hónappal sem tették le a fegyvert.

Mindezek mellett a kötetekben magyarellenes tételeket nem találunk,

legfeljebb némi tartózkodás figyelhető meg. A betelepülő, kalandozó magyar harcost lehetett volna rajzzal, akár korabeli ábrázolással szemléltetni (hiánya azért furcsa, mert nyilazó avar lovas képe viszont megtalálható). Különösen bántó, hogy a színes képek között egyetlen negyvennyolcas honvédábrázolás, vagy csatajelenet sem kapott helyet, míg a kétes jelentőségű szlovák önkénteseket két illusztráción is megtekinthetjük. Viszont a szerzők Csák Mátét nem mint szlovák fejedelmet tárgyalják; nem *Szlovákia*, hanem *Magyarhon* a kereszténység védőbástyája, s az 1707-es ónodi országgyűlés turóci követének lemeszárlását sem tekintik nemzeti kérdésnek (a romantikus szlovák nemzettudat fontos elemei voltak). Szakítanak a huszita jelenlét eddig kötelező csehszlovák értelmezésével is: „Az összes szlovákiai huszita hadjárat zsákmányszerző jelleggel bírt, nagyon kevés közülük volt a huszita mozgalom által kitűzött eszmék terjesztéséhez.” Figyelemre méltó, hogy a szlovákság jelképévé vált Jánošik csak a következő félmondatra méltó: „a legendás, egyébként egészen átlagos betyár”.

A Szlovákia hadtörténete értékes, gazdag munka, mely közös megvitatást érdemelne, hiszen közös, sőt azonos múltunk tisztázása csak együttgondolkodás útján válik lehetővé.

Ábrahám Barna

FORT

The International Journal of Fortification and Military Architecture

Azt hiszem, meglehetősen ritka, hogy a Hadtörténelmi Közlemények „Szemle” rovatában folyóiratot ismertessenek. Hogy mégis erre vállalkozom, azt a kiadvány jelentősége és egyedisége indokolja.

A folyóirat Magyarországon minden bizonnyal csak a Hadtudományi Könyvtárban olvasható, ahová az első példány, az 1995-

ben megjelent 23. szám, nemrég érkezett meg.

A folyóirat évente egyszer jelenik meg és a londoni székhelyű Fortress Study Group adja ki. A társaságot 1975-ben alapították, tagjai között olyan nagyhírű szakembereket találunk, mint Christopher Duffy, John Rigby Hale, Quentin Hughes és Simon Pepper. Megalakulásuk óta huszonnégy számot adtak

ki. A folyóirat témakörét tekintve felöleli az erődépítéssel és az erődítmények fegyverzetének valamennyi vonatkozását, különös tekintettel a tüzérség megjelenése utáni időszakokra.

Néhány korábbi szám tartalomjegyzékét áttekintve azt láthatjuk, hogy a fő irányvonalon belül valóban széles teret biztosítanak a témaválasztásra: szerepel az olasz várépítéssel éppúgy, mint a második világháború erődvonalaival. A tág időhatárok mellett szélesek a földrajzi határok is: valamennyi földrész erődítményei megtalálhatók a tanulmányokban. Mindez lehetőséget nyújt a hazai kutatóknak, hogy nálunk teljesen ismeretlen területeken is tájékozódjanak e témakörben.

A már említett 23. szám is meglehetősen „egzotikus” tartalmú tanulmányokat közöl. Az első (*C. H. Bogart: Fort Harrod, Kentucky. A Colonial Frontier Fort*) az európai telepések által a XVIII. században létesített, fából emelt blokkházakról és erődítményekről szól. Bemutatja a bevándorlás irányát, helyét, a építés módját, az ott zajló életet. Számos rajz és a rekonstruált épületek fényképei teszik az írást szemléletessé. A második tanulmány (*F. Garie: Australian Colonial Forts.*) az Ausztráliában a XIX. században az angolok által emelt partvédő erődöket mutatja be, szintén sok fényképpel illusztrálva. Megdöbbentő képeket és adatokat találunk itt eme kő-, beton- és vasmonstrumok méreteiről. A védműveket területenként, helyszínenként (városonként) veszi sorra, azokon belül pedig részletesen leírja az egyes ütegek célját, szerkezetét, fegyverzetét. A cikket adattár egészíti ki. Az ezt követő tanulmány (*T. C. McGovern: Manila Bay. The American Harbour Defences*) a Fülöp-

szigeteken, a Manilai-öbölben és környékén az amerikai haditengerészet által létesített monumentális védműveket ismerteti. Leírja keletkezésük történetét (1885–1917), az 1942-es, japánok elleni védelem és az 1945-ös visszafoglalás eseményeit, ütegek technikai paramétereit. Kettőt közülük külön is érdemes kiemelni: az egyik az öböl bejáratánál fekvő Corregidor sziklaerőd, amelyet a fanatikus japán védők az utolsó emberig védtek; a másik a „Concrete Battleship”, azaz egy csatahajóra emlékeztető formájú betonbunker, amelyet szabályos iker lövegtornyokkal, és kazamatázott ágyúkkal szereltek fel. Európai témát taglal az utolsó két írás. Az egyik (*C. A. Clerici - E. Vajna de Pava: Coastal Defences of Genoa during the Second World War*) a Genoa körül a németek és az olaszok által emelt erődrendszert mutatja be, a másik (*M. Locock: A Second World War Anti Aircraft Battery near Newport, Gwent*) egy régészeti feltárás miatt bontásra ítélt beton légvédelmi állást ír le.

A tanulmányok a mindenütt bőséges kép- és fotóanyag mellett bibliográfiát és jegyzeteket is tartalmaznak, igaz, mérsékelt mennyiségben. Nem hiányzik természetesen a könyvismertetői rovat sem.

Mindenképpen említést érdemel a folyóirat külső megjelenése, amely a gondos tipográfiai és nyomdai munka eredményeképp rendkívül tetszetős.

A folyóirat lehetőséget nyújt olvasóinak a társasághoz való csatlakozásra, mivel mellékletében megtalálható belépési nyilatkozat (az éves tagdíj 20 font), továbbá lehetőség van a korábbi számok megrendelésére is (15 font/darab).

Domokos György